

FİİLDE KİP-KİŞİ

FİİLLERDE KİP

Fiillerin bir hareketi, oluşu, durumu ortaya koyuşu farklı şekillerde olur. Bazen bunlar bir başkasına haber verme şeklinde aktarılır, bazen bir koşula bağlanır, bazen istenen bir durum anlatılır. Buna **fiilin kipi** denir.

Türkçede kipler, haber kipleri ve dilek kipleri olarak üzere iki grupta incelenir.

A) Haber (Bildirme) Kipleri

Çekiminde kesin bir zaman ifadesi olan fiiller haber kipindedir. Haber kiplerinin beş çekimi vardır. Bunları çekimleriyle birlikte gösterelim.

1. Bilinen geçmiş zaman (Görülen geçmiş zaman)
2. Öğrenilen geçmiş zaman (Duyulan geçmiş zaman)
3. Şimdiki zaman
4. Gelecek zaman
5. Geniş zaman

B) Dilek (İsteme) Kipleri

Bu kiplerde zaman anlamı yoktur. Bu kipler bir isteği, arzuyu vs. bildirir.

Dilek kiplerinin dört çekimi vardır.

1. Gereklilik kipi
2. Şart kipi (dilek – şart)
3. İstek kipi
4. Emir kipi

HABER KİPLERİ

1. Bilinen (Görülen) Geçmiş Zaman (-di / -dı / -du / -dü / -tı / -ti / -tu / -tü)

Görülen, tanık olunan, bilinen veya yapıldığından emin olunan geçmişe ait bir eylemin anlatılmasında kullanılır.

Örnek:

- » Yemeğin hepsini bitirdim. (Bilinen)
- » Ellerini güzelce yıkadı. (Görülen, tanık olunan)

2. Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zaman (-mış / -miş / -muş / -müş)

Görülmeyen, başkasından duyulan veya bittikten sonra fark edilen geçmişe ait bir eylemin anlatılmasında kullanılır.

Örnek:

- » İstanbul'a dün epeyce kar yağmış. (Başkasından öğrenilmiş.)
- » Ben görmeyeli epey büyümüşsün. (Sonradan fark edilmiş.)

3. Şimdiki Zaman (-yor)

Halen yapılmakta olan, henüz tamamlanmamış bir eylemin anlatılmasında kullanılır.

Örnek:

- » Bahçede çiçekleri suluyor.
- » Bu akşam size geliyoruz.

4. Gelecek Zaman (-ecek / -acak)

Fiilin bildirdiği işin, oluşun, hareketin, içinde bulunulan zamandan sonra olacağını, yapılacağını bildirir.

Örnek:

- » Yarın hastaneye gideceğim.
- » İşe yarın başlayacaksın.

5. Geniş Zaman (-r / -(a)r / -(e)r / -(ı)r / -(i)r / -(u)r / -(ü)r)

Eylemin her zaman tekrarlandığının bildirilmesinde ve genel yargıları anlatmakta kullanılır.

Örnek:

- » Akşamları kitap okurum.
- » Her yaz köyümüze gideriz.

DİLEK KİPLERİ

1. Gereklilik Kipi (-meli / -malı)

Eylemin yapılmasının gerekli veya zorunlu olduğunu ifade eder.

Örnek:

» Ödevlerini zamanında yapmalısın.

» Daha çok çalışmalıyım.

> Gereklilik kipi bazen cümleye ihtimal anlamı katabilir.

Örnek:

» İstanbul'a varmış olmalı. (ihtimal)

2. Koşul (Şart) Kipi (-se / -sa)

Fiil kök veya gövdesine gelerek söz konusu olan işin dileğe ve şarta bağlı olduğunun bildirilmesini sağlar.

Örnek:

» Ödevlerini bitirsen dışarı çıkmaya izin verebilirim. (şart)

» Bu akşam sinemaya gitsek. (dilek)

3. İstek Kipi (-e, -a)

Cümleye istek, dilek, temenni anlamı katar. Genellikle I. tekil ve I.çoğul çekimleri kullanılır.

Örnek:

» Eğri oturup, doğru konuşalım.

» Doğum gününe eski arkadaşlarımı da çağırayım.

4. Emir Kipi (–)

Eylemin yapılması gerektiğini emir şeklinde bildirir. Emir kipinin eki yoktur, kişi ekleriyle çekimlenir. Birinci tekil ve birinci çoğul şahsın emir çekimi yoktur.

Örnek:

» Biraz acele edin.

» Bu konuyu sessizce dinleyin.

Fiillerde Kişi

Fiilde bildirilen iş, oluş ya da durumun kim tarafından yapıldığını belirten eklerdir.

Örnek:

» Bugün bir saat kitap okudum.

cümlesinde “okumak” fiiline getirilen “-m” eki, fiilin kim tarafından (1. tekil kişi – ben) yapıldığını bildirmektedir.

Kişi (Şahıs)	Fiil – Kip – Kişi Eki
1. tekil kişi (ben)	Gel – di – m
2. tekil kişi (sen)	Gel – di – n
3. tekil kişi (o)	Gel – di
1. çoğul kişi (biz)	Gel – di – k
2. çoğul kişi (siz)	Gel – di – niz
3. çoğul kişi (onlar)	Gel – di – ler

Fiillerde Olumsuzluk

İşin, oluşun veya hareketin yapıldığını veya yapılabileceğini bildiren fiillere **olumlu fiil**; işin, oluşun veya hareketin yapılmadığını veya yapılamayacağını bildiren fiillere **olumsuz fiil** denir.

Örnek:

» Kitap okuyacağım. (olumlu)

» Kitap okumayacağım. (olumsuz)

> Fiillerin olumsuz biçimleri, kip ve kişi ekinden önce “-me, ma” eki getirilerek yapılır.

Fiillerde Soru

Fiiller, kendinden sonra eklenen “**mi, mi, mu, mü**” soru ekleriyle soru anlamı kazanır. “mi” soru eki, kendinden önce gelen sözcüklerden **ayrı**, kendinden sonra gelen eklerle ise **bitişik** yazılır.

Örnek:

» Oralara da bahar geldi **mi**?

» Sen dün okula gelmiş **miydin**?

✓ Aşağıdaki fiillerin kipini yazarak zaman ve dilek bildirenleri uygun yere yazınız.

Cümleler	Kipi	Zaman bildiriyor	Dilek bildiriyor
Her şey layık olduğu şeye dönüştü.			
Yarın seninle İstanbul'a gidelim.			
İşi bitirmek için elinden geleni yapıyor.			
Burada bir an önce uzaklaşmalıyız.			
İnsan yalnız yüreğiyle doğruyu görebilir.			
Bu etkinliği yarına kadar yapın.			

✓ Aşağıdaki fiilleri verilen kip ve kişiye göre örnekteki gibi çekimleyiniz.

Fiil	Kip	Kişi	Çekimli Fiil
koşmak	Görülen geçmiş zaman	II. tekil şahıs	koştun
yürümek	Geniş zaman	I. çoğul şahıs	
yazmak	Gereklilik kipi	II. çoğul şahıs	
izlemek	Duyulan geçmiş zaman	III. çoğul şahıs	
kızmak	Şimdiki zaman	I. tekil şahıs	
yüzmek	Gelecek zaman	II. tekil şahıs	
temizlemek	Dilek-şart kipi	I. çoğul şahıs	
uçmak	İstek kipi	I. tekil şahıs	

✓ Aşağıdaki çekimli fiillerin kip ve kişilerini örnekteki gibi yazınız.

çalışıyorum	Şimdiki zaman I. tekil şahıs	dinliyorsunuz	
bakmalısın		kesmeliyim	
ıslandık		yaşlanmışız	
söyleyelim		bayatladı	
taşımışlar		araştıracamız	
uyuyacağım		ödemişsin	
çizmişsin		kaybettik	
oynayayım		yazsın	
topladık		saklansak	
görmüşler		konusalım	